

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано методи формування резерву сумнівних боргів з метою управління дебіторською заборгованістю та збільшення прибутковості діяльності підприємства. Визначено переваги та недоліки методик, які існують на сучасному етапі.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы методы формирования резерва сомнительных долгов с целью управления дебиторской задолженностью и увеличения прибыльности деятельности предприятия. Определены преимущества и недостатки методик, существующих на современном этапе.

Annotation. The paper analyzes the main methods of provision for doubtful debts aimed at receivables management and increasing enterprise earning power. Advantages and disadvantages of the methods known today are determined.

Ключові слова: резерв сумнівних боргів, коефіцієнт сумнівності, метод абсолютної суми сумнівної заборгованості, метод із застосуванням коефіцієнта сумнівності.

На сьогодні економічна ситуація в Україні є нестабільною, що призводить до погіршення платіжної дисципліни на вітчизняних підприємствах. Це стає причиною несвоєчасного повернення дебіторської заборгованості, повернення не в повному обсязі, зменшення впевненості в її поверненні та, головне, спричиняє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості на підприємстві. Тому актуальності сьогодні набуває процес формування резерву сумнівних боргів та його відображення в бухгалтерському обліку.

Метою статті є аналіз наявних методів формування резерву сумнівних боргів, визначення їх суттєвих відмінностей, порівняння позитивних та негативних сторін їх застосування.

Об'єктом статті є методика формування резерву сумнівних боргів на вітчизняному підприємстві. Предметом – облікові етапи (процедури) з відображення резервів сумнівних боргів. Для цього вирішено такі завдання: досліджено використання методів формування резервів сумнівних боргів на вітчизняному підприємстві, проаналізовано дослідження та публікації за даною проблематикою.

Дослідженням даної проблеми займалися такі українські вчені, як Ф. Бутинець, І. Губина, О. Кушина, О. Леснікова, К. Єрохін, О. Короп, С. Голов, Кравченко В. І., Ямборко Л. Г., Білик М. Д. Але в усіх цих роботах недостатньо уваги авторами приділяється саме методам формування резерву сумнівних боргів або наводиться їх відображення (формування) лише на прикладі П(С)БО 10 без зазначення їх переваг та недоліків, які, безперечно, існують у кожному методі.

Для подальшого дослідження необхідно дати визначення поняття "резерв сумнівних боргів". Отже, резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. Він коригує дебіторську заборгованість до її чистої реалізаційної вартості, дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. Таким чином, в умовах ризику неплатоспроможності покупців, підприємство попереджає виникнення втрат від сумнівної дебіторської заборгованості. Резерв сумнівних боргів розраховується лише для тієї частини дебіторської заборгованості, щодо якої виконуються одночасно такі умови:

заборгованість є фінансовим активом, тобто виникла внаслідок звичайної господарської діяльності (до цієї категорії не входять набута заборгованість і заборгованість, призначена для продажу);

заборгованість є поточною дебіторською заборгованістю. Для довгострокової заборгованості резерв не розраховується, це впливає з форми балансу, в якій рядок 162 "Резерв сумнівних боргів" зменшує суму рядка 160 "Чиста реалізаційна вартість" дебіторської заборгованості, яка включається до складу оборотних активів у розділі 2 активу балансу, тоді як сума довгострокової дебіторської заборгованості відображається у першому розділі активу в рядку 050;

заборгованість не віднесено до безнадійної [1].

Згідно із вимогами п. 8 П(С)БО 10, величину резерву сумнівних боргів можна визначити одним із двох методів:

застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;

застосування коефіцієнта сумнівності.

Суть першого методу абсолютної суми сумнівної заборгованості полягає в тому, що резерв визначається шляхом оцінки платоспроможності окремих дебіторів. Тобто підприємство аналізує поточну дебіторську заборгованість на предмет виявлення сум сумнівної заборгованості, після чого на загальну суму виявленої сумнівної заборгованості створює резерв та відображає це у своєму обліку. Отже, даний метод є найпростішим у розрахунках, оскільки не потребує застосування будь-яких коефіцієнтів та статистичних даних. Цей метод зручний, якщо підприємство має справу з декількома великими дебіторами, заборгованість кожного з яких становить істотну суму – більше 5 % від валюти балансу [2].

Другий – це метод коефіцієнта сумнівності, він ґрунтується на формуванні резерву сумнівних боргів із

оскільки в його тексті присутні формули розрахунку коефіцієнта сумнівності, а також для нього не має значення кількість дебіторів. Водночас цей метод є більш трудомістким через присутні в ньому розрахунки [3]. Отже, розрахунок коефіцієнта сумнівності проводиться трьома методами:

1. Визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході. У процесі застосування цього методу аналізуються показники безнадійної заборгованості за минулі періоди. Питома вага визначається відношенням безнадійної заборгованості за минулі періоди до суми чистого доходу за ті самі періоди, після чого питома вага множить на суму чистого доходу за поточний період.

2. Класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення. Для застосування цього методу необхідно згрупувати поточну дебіторську заборгованість у кілька груп за строками її непогашення. Далі визначається коефіцієнт сумнівності, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні періоди. Коефіцієнт сумнівності розраховується як відношення суми списаної безнадійної заборгованості групи за період до сальдо дебіторської заборгованості відповідної групи на кінець попереднього періоду. Після чого сальдо дебіторської заборгованості відповідної групи на кінець попереднього періоду множить на шуканий коефіцієнт.

3. Розрахунок коефіцієнта сумнівності у вигляді питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході. Підприємство самостійно вибирає період для розрахунків: у прикладі 3 додатка до П(С)БО запропоновано використовувати 3 роки. Цей спосіб дозволяє оцінити, скільки сумнівних боргів поточного періоду можуть стати безнадійними, і ця оцінка додається до оцінок, отриманих для минулих періодів. Для розрахунку можуть використовуватися лише дані звітності попередніх періодів, що спрощує пошук інформації для розрахунків, на відміну від попередніх способів. Методика застосування зазначеного способу наведена лише в додатках до П(С)БО 10, тому через неврегульованість у підприємства можуть виникнути складнощі в розрахунках, що базуються на цьому зразку. Такий спосіб розрахунку певною мірою послаблює зв'язок між сумою дебіторської заборгованості взагалі та сумою сумнівної заборгованості і дає більш узагальнену величину.

Планом рахунків для обліку резерву сумнівних боргів передбачено балансовий рахунок 38 "Резерви сумнівних боргів". Також потрібно враховувати, що залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату [3].

Нарахування резерву відображається у складі інших операційних витрат підприємства. Підприємства, що ведуть облік витрат із застосуванням рахунків класу 9, відносять суму нарахованого резерву на субрахунок 944 "Сумнівні та безнадійні борги", із застосуванням рахунків класу 8 – на субрахунок 84 "Інші операційні витрати". Протягом наступного звітного року списання безнадійної дебіторської заборгованості здійснюється в такий спосіб: сума в межах сформованого резерву списується за рахунок резерву [2].

Управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на прибутковість підприємства і визначає дисконтну та кредитну політику для покупців, шляхи прискорення повернення боргів і зменшення безнадійної заборгованості, а також вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження коштів і є однією з проблем підприємства. Вирішення даної проблеми потребує подальших наукових розробок. У результаті проведеного дослідження необхідно зазначити, що на сьогодні в П(С)БО 10 існує декілька варіантів методики розрахунку резерву сумнівних боргів: абсолютної суми сумнівної заборгованості; коефіцієнта сумнівності (базується на застосуванні 3-х способів). Кожен із них має свої особливості розрахунку. Загальним негативним моментом усіх методик є нормативна неврегульованість.

Існує потреба в подальших дослідженнях та розробці можливих пропозицій щодо внесення відповідних змін до чинного законодавства з метою стимулювання створення резерву сумнівних боргів суб'єктами господарювання.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кушина О. Резерв сумнівних боргів: суто бухгалтерський інструмент / О. Кушина // Збірник систематизованого законодавства. – 2010. – № 9. – С. 155–159. 2. Губіна І. Резерв сумнівних боргів: створення та використання / І. Губіна // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2007. – № 48. – 68 с. 3. Ступницька Т. М. Характеристика методів формування резерву сумнівних боргів [Електронний ресурс] / Т. М. Ступницька. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekhp/2011_2/st18.pdf. 4. П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" // Бухгалтерія. – 2005. – № 29(652).